

Hoofdstuk 4

Vragen

1.

Hymer zag dat directe investeringen in clusters plaatsvonden en hij verklaarde dit door aspecten zoals de marktform, intensiteit van de concurrentie en economische macht. Hij probeerde te achterhalen waardoor bedrijven succesvol zijn op buitenlandse markt ondanks het feit dat deze buitenlandse bedrijven vaak de consument niet kent, geen binnenland distributienetwerk heeft en geen ervaring heeft met de aanwezige bureaucratie. Blijkbaar moeten er eigenschappen of bedrijfsspecifieke voordelen zijn die deze barrière goed kunnen maken; dit zijn de 'counterbalancing advantages'.

2.

In lijn met Hymer verklaart Kindleberger directe investeringen door de aanwezige marktimperfecties. Deze marktimperfecties ontstaan bijvoorbeeld door overheidsingrijpen op het terrein van tarieven, niet tarifaire belemmeringen en belastingen. Kindleberger onderscheidt vier soorten marktimperfecties:

- Goederenmarktimperfecties (door onder andere productdifferentiatie)
- Factormarktimperfecties (door bijvoorbeeld aanwezigheid van bepaalde soorten van vaardigheden in bepaalde bedrijven)
- Schaalvoordelen (die in het ene bedrijf groter is dan in het andere bedrijf)
- Interventies door de overheid (zoals bijvoorbeeld de eerdergenoemde handelsbeperkingen)

Kindleberger legt veel nadruk op de structuur van de markt die de bovenstaande marktimperfecties veroorzaakt. Hierbij refereert hij aan de vaak oligopolistische markt waarin de meeste directe investeringen plaats vinden. In een dergelijke marktstructuur reageren de belangrijkste concurrenten sterk op elkaar en ontstaat een 'follow the leader'-strategie.

3.

De eclecticische theorie met haar eigendomsvoordelen, locatievoordelen en internalisatievoordelen is sterk gericht op productiebedrijven. Daarmee wordt het grotendeels een soort productielocatietheorie van de multinationale onderneming. Toch kunnen de drie basiselementen van de eclecticische theorie ook worden toegepast op de dienstensector. Zie het voorbeeld van Wal Mart.

4.

De internationalisatietheorieën verschillen van elkaar, maar bouwen tegelijkertijd ook op elkaar voort. Zie onder andere de gedachten van Hymer, Kindleberger en Dunning, waarbij Hymer aangeeft dat er eigendomsvoordelen aanwezig moeten zijn om succesvol te worden op een buitenlandse markt. Kindleberger geeft aan dat dit vooral

ontstaat door allerlei marktimperfecties. Dunning heeft deze twee gedachten gecombineerd in zijn eclecticische theorie. Ze verklaren alledrie het ontstaan van een directe investering en dus niet grensoverschrijdende kapitaalstromen. Wat dat betreft geven ze allen een toevoeging aan de klassieke theorie waarbij rendement van kapitaal de verklarende factor is voor grensoverschrijdend kapitaalverkeer.

5.

Moderne handelstekorten gaan niet in op de vraag waarom landen handelen, maar verklaren waarom bedrijven succesvol zijn op buitenlandse markten. Het kernobject is dus de multinationale onderneming (zie hoofdstuk 3). Binnen de moderne internationalisatie theorie gaan we juist verklaren waarom investeringskapitaal de grenzen over gaat.

6.

De productlevenscyclus en de internationale productlevenscyclus zijn besproken in hoofdstuk drie. Binnen de context van hoofdstuk vier kan de productlevenscyclus bijvoorbeeld worden gekoppeld aan het ervaringseffectenparadigma. Zie een citaat uit paragraaf 4.6.2: “Ervaring is dus niet altijd automatisch aanwezig en het vergt investeringen om deze te verwerven en te behouden. Daarnaast zijn ook factoren als de fase van de levenscyclus van het in een internationale of lokale productmarkt aangeboden product, het aantal rivaliserende partijen en de snelheid waarmee een internationale of lokale productmarkt groeit van belang voor het al dan niet in staat zijn de op ervaring gebaseerde internationale concurrentievoordelen te realiseren. Het effectueren van ervaringsvoordelen is eenvoudiger als een product in het aanvangsstadium van de levenscyclus van een internationale of lokale productmarkt verkeert.”

7.

De centrale gedachte is dat uitgaande en inkomende directe investeringen zijn gerelateerd aan de economische ontwikkeling van een land. Landen doorlopen in het IDP-model vijf stadia in economische ontwikkeling en deze stadia corresponderen met de netto buitenlandse investeringspositie (NBI). Deze NBI is het verschil tussen de uitgaande buitenlandse investeringen en de inkomende directe investeringen. Een positieve NBI betekent dat de voorraad aan uitgaande investeringen groter is dan de voorraad inkomende investeringen. Een negatieve NBI betekent dat er per saldo meer inkomende investeringen hebben plaatsgevonden. Zie tabel 4.3 voor de verschillen per fase.

8.

Goed ondernemings- en vestigingsklimaat inclusief relatief lage vennootschapsbelasting, transparantie in regelgeving, weinig bureaucratie. In het algemeen kan hier de koppeling worden gemaakt naar de locatiespecifieke voordelen van de eclecticische theorie.

9.

Intrafirmhandel is de (internationale) handel tussen bedrijfsonderdelen van hetzelfde bedrijf; dus de handel binnen de hiërarchische structuur van het moederbedrijf. Intra-industriehandel is de handel in 'identieke' producten. Nederland exporteert bijvoorbeeld auto's zoals de Spyker, maar importeert ook auto's. Dit noemen we intra-industriehandel.

10.

Dit heeft te maken met de structuur van de export en import van het betrokken land. Specialisatie op gedifferentieerde producten leidt, ceteris paribus, tot een relatief hoge intra-industriehandel. Verder speelt ook het belang van buitenlandse bedrijven in de lokale of nationale economie een rol. Een relatief grote rol van buitenlandse bedrijven in het export- en importpakket van landen heeft een hoge intrafirmhandel en intra-industriehandel tot gevolg.

12.

Internationalisatie is een verschijnsel met uiteenlopende voordelen. Maatschappelijk gezien leidt internationalisatie tot een optimalisatie van de werking van markten voor goederen en diensten. Er vindt een optimalisatie plaats van de vraag naar en het aanbod van specifieke goederen dan wel diensten.

Gezien vanuit het gezichtsveld van een bedrijfstak leidt internationalisatie tot een gezondere bedrijfstak met ondernemingen die aan elkaar gewaagd zijn doordat zwakkere ondernemingen door de grensoverschrijdende concurrentiestrijd (eerder) het onderspit zullen delven. Grensoverschrijdend opereren doet de felheid van de concurrentiestrijd toenemen, omdat het aantal concurrenten dat soortgelijke producten offreert toeneemt. Internationalisatie heeft dus een 'reinigend' effect op het functioneren van bedrijfstakken.

Gezien vanuit het perspectief van individuele ondernemingen leidt internationalisatie tot een verbetering van de marge doordat geprofiteerd kan worden van kosten- en/of opbrengstenvoordelen (economies of scale, scope en skills) resulterend in een versterking van de lokale dan wel mondiale concurrentiepositie.

Gezien vanuit het perspectief van individuele ondernemers, managers en overige medewerkers kan internationalisatie leiden tot perspectiefverruimende inzichten. Internationalisatie verruimt de diversiteit van de (onder meer culturele) omgevingen waarin professionals opereren hetgeen leidt tot meer en meer diverse leermomenten.

13.

De internalisatietheorie van Buckley en Casson bestaat uit een aantal bouwstenen:

- de transactiekostenbenadering fungeert als theoretische richtsnoer;
- de veronderstelling dat een onderneming een organisatievorm is die in eerste instantie is gericht op het minimaliseren van de kostenstructuur;
- de opvatting dat de meeste producten herleidbaar zijn naar 'kennis', hetgeen betekent dat een internationaal actieve onderneming aan de hand van expliciete criteria dient te beslissen wanneer en hoe tot 'internalisatie' van kennis als belangrijk immaterieel activum moet worden overgegaan.

14.

Het ervaringseffectenparadigma van Jagersma is gebaseerd op het feit dat internationaal ondernemen eerst en vooral wordt gekenmerkt en beïnvloed door de aan- dan wel afwezigheid van internationaal opgedane ondernemingservaring. De snelheid, aard en geografische richting van het internationalisatieproces wordt in sterke mate bepaald door de specifieke ervaring die met internationaal ondernemen is en doorlopend wordt opgedaan. Internationalisatie van het werkerrein is een functie van zowel een gegeven kwantiteit aan ervaring als de 'kwaliteit' van diezelfde ervaring.

15.

Er zijn diverse antwoordmogelijkheden, afhankelijk van het vertrekpunt van de theorie. Er is geen enkele theorie die in 'absoluut' opzicht een 'groter verklaringspotentieel' heeft. Het verklaringspotentieel hangt nauw samen met de verschillende veronderstellingen die aan (alle) theorieën ten grondslag liggen. Verschillende theorieën hebben onder uiteenlopende omstandigheden een verschillend verklaringspotentieel. Het verklaringspotentieel van een theorie is daarmee vooraleerst situationeel bepaald.

Opdrachten

1.

Een bedrijf zal op een andere manier investeren in een fase 1-land dan bijvoorbeeld in een fase 4-land. In Afrikaanse landen zal vooral zonder kapitaaloverdracht worden samengewerkt, vaak in arbeidsintensieve sectoren waarbij natuurlijke hulpbronnen een rol spelen. De wijze van investeren (in termen van entreestrategie, sector en motivatie) zal in een hoog ontwikkeld land anders zijn; meer kapitaaloverdracht en gericht op diepere integratie in de lokale economie.

2.

In het algemeen zal de student moeite hebben om de horizontale as te definiëren; wanneer zit een land in fase drie of vier. Het gaat ook niet om een directe koppeling tussen de vijf fasen en de hoogte van het bruto binnenlands product, maar om een globale inschatting van het ontwikkelingsniveau. De vaststelling van de netto buitenlandse investeringspositie kan problemen opleveren omdat gekeken moet worden naar de voorraden directe investeringen; dus niet naar de jaarlijkse in- en uitstroom van investeringskapitaal. In het World Investment-report van de UNCTAD zijn betrouwbare cijfers hierover te vinden (<http://www.worldinvestmentreport.com>). Ook is het mogelijk dat de ene fase (veel) langer doorloopt dan een andere fase; ze zijn dus niet even lang. Het is echter wel vaak zo dat het overheidsbeleid op het terrein van directe investeringen inzicht geeft in welke fase het land zich bevindt. Concluderend: het IDP-model is een concept dat moeilijk concreet in te vullen is.

3.

Kijk eens naar de opmerkingen die komen vanuit de politiek en de ministeries (http://www.minfin.nl/default.asp?CMS_ITEM=7DF5172EA8264E7DBFC4FDC2814E0B2FX3X45019X69). Globalisering is een niet te stoppen proces en de vraag is dus op welke wijze overheden zodanige sturing kunnen geven aan het economische proces dat de voordelen groter zijn dan de nadelen. Keuzes zijn hier dus geboden. In hoofdstuk 8 wordt de politieke omgeving uitgebreid behandeld.

4.

Het gaat hier om een landenrisicoanalyse. Gedeeltelijk zijn de verschillen tussen beide periode weer te geven in objectieve indicatoren zoals de economische groei, inkomensverdeling en inflatie. De problemen komen vooral bij de subjectieve criteria zoals de politieke, sociale en culturele problemen in het land. Het blijkt dat vooral deze subjectieve indicatoren zeer belangrijk zijn in de verklaring van economische, politieke en sociale crises. De meest uitgebreide database voor landenanalyses is het World Markets Research Centre (WMRC). De overzichten uit dit hoofdstuk komen voor het grootste deel uit deze database.

5.

Locatievoordelen zijn afhankelijk van de motivatie van het bedrijf om te investeren in het land. Is er sprake van een marktmotief dan moet vooral worden gekeken naar de koopkracht per hoofd van de bevolking, de aanwezigheid van een koopkrachtige middenklasse, de ontwikkeling van de consumptie, de hoogte van het nationaal inkomen per hoofd etc. Overweegt het bedrijf om naar het buitenland te gaan vanwege lagere productiekosten per eenheid, dan spelen andere locatievoordelen een rol. Denk hierbij aan de lonen, de arbeidsproductiviteit, infrastructuur en belastingdruk.